

Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Güvenlik Bilimleri Enstitüsü

Güvenlik Bilimleri Dergisi, Mayıs 2025, Cilt:14, Sayı:1, 299-324

doi: 10.28956/gbd.1650473

Gendarmerie and Coast Guard Academy

Institute of Security Sciences

Journal of Security Sciences, May 2025, Volume:14, Issue:1, 299-324

doi: 10.28956/gbd.1650473

Makale Türü ve Başlığı / Article Type and Title

Araştırma / Research Article

Şehir Merkezli Terör Eylemlerine Karşı Alınacak Önleyici Tedbirler

Preventive Measures To Be Taken Against Urban-Based Terrorist Acts

Yazar(lar) / Writer(s)

Fatih TÜMLÜ, Dr. Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi, ftumlu@gmail.com,

ORCID: 0000-0002-9700-7078

Bilgilendirme / Acknowledgement:

-Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

-Makalemizde etik kurulu izni ve/veya yasal/özel izin alınmasını gerektiren bir durum yoktur.

-Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Bu makale Turnitin tarafından kontrol edilmiştir.

This article was checked by Turnitin.

Makale Geliş Tarihi / First Received : 03.03.2025

Makale Kabul Tarihi / Accepted : 30.05.2025

Atıf Bilgisi / Citation:

Tümlü F., (2025). Şehir Merkezli Terör Eylemlerine Karşı Alınacak Önleyici Tedbirler, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 14(1), ss 299-324. doi: 10.28956/gbd.1650473

ŞEHİR MERKEZLİ TERÖR EYLEMLERİNE KARŞI ALINACAK ÖNLEYİCİ TEDBİRLER

Öz

Günümüz şehirlerinde yaşanan hızlı ve kontrolsüz gelişim yanında nüfus, fiziksel yapı ve alt yapı sistemlerinde yaşanan yoğunluk şehirleri her türlü güvenlik tehditlerine açık hâle getirmiştir. Bu güvenlik tehditleri arasında önemli bir yeri de terör eylemleri oluşturmakta olup günümüz şehirleri teröristlerin yararlanabileceği pek çok durumsal fırsat faktörleri ihtiva etmektedir. Bu kapsamda çalışmada kırsal alanda hareket kabiliyeti kısıtlanan teröristlerin şehirlerde gerçekleştireceği eylemlere dikkat çekilerek bu eylemlerin önlenmesine yönelik alınabilecek caydırıcı nitelikte önleyici tedbirler ele alınacaktır. Terörizmle mücadelede çok çeşitli yaklaşımlar ele alınmakta olup çalışmanın konu kapsamı bakımından terörizme yol açan sebepler veya terörizmin sonlandırılması konularından ziyade çalışmada terör eylemlerinin önlenmesine yönelik kolluk güçleri tarafından alınabilecek fiziksel nitelikteki caydırıcı tedbirler üzerinde durulmuştur. Teröristlerin rasyonel davranış sergiledikleri varsayımından hareketle, eylemleri gerçekleştirirken yararlandıkları durumsal fırsat yapılarının açıklanmasında suçlarla mücadelede etkin bir yöntem olarak kullanılan durumsal suç önleme yönteminden de istifade edilmiş ve bu çerçevede terör eylemlerinin önlenmesinde ele alınabilecek caydırıcı tedbirler ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Terör, Şehir Eylem ve Saldırıları, Durumsal Suç Önleme, Önleyici Tedbirler.

PREVENTIVE MEASURES TO BE TAKEN AGAINST URBAN-BASED TERRORIST ACTS

Abstract

The rapid and uncontrolled development experienced in today's cities and the density in population, physical structures, and infrastructure systems have made urbans vulnerable to all kinds of security threats. Terrorist acts constitute an important part of these security threats, and today's cities contain many situational opportunity factors that terrorists can take advantage of. In this context, the study will draw attention to the actions that terrorists, whose mobility is restricted in rural areas, will carry out in urbans, and will discuss deterrent preventive measures that can be taken to prevent these actions. A wide variety of approaches are discussed in the fight against terrorism, and in terms of the scope of the study, the focus is on physical deterrent measures that can be taken by law enforcement forces to prevent terrorist acts, rather than the reasons that lead to terrorism or ending terrorism. Considering that terrorists act rationally, the situational crime prevention method, which is an effective method used in combating crimes, was also used to explain the situational opportunity structures they benefit from while carrying out their actions, and in this context, deterrent measures that can be taken to prevent terrorist acts are discussed.

Keywords: Security, Terror, Urban Terror Actions, Situational Crime Prevention, Preventive Measures.

GİRİŞ

Günümüz şehirleri hızlı bir dönüşüm süreci içerisinde bulunmakta olup bu süreç içerisinde şehirlerde gerek nüfus açısından gerekse de fiziksel yapı ve altyapı bakımından çok hızlı ve yoğun bir büyüme gerçekleşmektedir. Bu minvalde şehirler her türlü güvenlik tehdidi açısından fırsat alanları oluşturduğu gibi terör eylemleri için de çeşitli istismar alanları sunmaktadır.

Terörizmle mücadele yöntemleri ele alındığında farklılık gösteren çeşitli yöntemlerin olduğu görülmektedir. Özellikle meydana geldiği yer, bölge, zaman, motivasyon, örgüt yapısı, demografik yapı, coğrafi yapı gibi pek çok etken göz önüne alındığında terörün de birtakım değişiklikler sergilediği aşîkârdır. Bu minvalde de terörizmle mücadele konusunda tek bir doğru yöntem bulunmamaktadır. Terörizmle mücadele uzun süreli ve komplike bir yapıya sahip olup bu mücadelede siyasi, hukuki, mali, toplumsal, askerî, sosyoloji ve psikoloji gibi pek çok alanda, ulusal ve uluslararası tedbirlerin, projelerin, planlamaların, kuralların, kanunların ve önlemlerin alınmasını gerekli kılmaktadır. Terörün nedenleri ile uzun süreli ve geniş tabanlı bir yaklaşımla mücadele sürdürülürken terör eylemlerinin engellenmesi ve önlenmesine yönelik birtakım tedbirlerin alınması da mücadeleyi başarılı kılmada etkili olacaktır.

Günümüz teknolojilerinde ve özellikle de askerî teknolojideki ileri atılım teröristlerin kırsal alanda etkinliklerinin azalmasına neden olmaktadır (Düz ve Üzen, 2023 s. 49). Bunun yanında yaşanan gelişim ve dönüşüm hasebiyle şehirlerde gerek nüfus gerek fiziki yapılar gerekse de altyapı sistemlerinin yoğunluğu terör örgütlerine şehirlerde faaliyet yürütme ve eylem gerçekleştirme fırsatları sunmaktadır. Teröristlerin şehirlere yönelmesinde kırsal alanda meydana gelen itici faktörlerin etkisi oldukça önemli bir yer tutmakla beraber şehirlerin sunduğu çekici faktörlerin de şehir eylemlerinin gerçekleştirilmesinde birtakım kolaylıklar sağladığı görülmektedir. Bu bağlamda çalışmanın temel sorunsalı, şehirlerde alınacak caydırıcı temelli önleyici tedbirlerle teröristlerin yararlanabileceği fırsatların azaltılarak terör eylemlerinin engellenebileceğidir.

Çalışmada terör eylemlerinin de bir suç niteliğini taşıdığı ve eylemler gerçekleştirilirken fırsatlar sunan birtakım durumsal faktörlerden yararlanıldığı dikkate alındığında suçlarla mücadelede yaygın olarak kullanılan fırsat temelli durumsal suç önleme teorisinden faydalanılacaktır. Bu teori çerçevesinde de şehirlerde gerçekleştirilecek terörist eylemlerine karşı caydırıcı temelli önleyici tedbirlerin ele alınmasında fırsat sağlayan hedefler, silahlar, araçlar, çevresel

şartlar, yapılar ve teknikler gibi durumsal faktörler ortaya konulacaktır. Çalışma dört bölümden oluşmakta olup ilk bölümde şehirlerin yaşadığı gelişim ve dönüşüm çerçevesinde dinamik bir yapıya sahip şehir kavramı ele alınacaktır. İkinci bölümde teröristlerin şehirlere yönelmesinde kırsalda ortaya çıkan itici faktörler ile şehirlerin yaşadığı gelişim ve dönüşüm çerçevesinde çekici etkiye sahip faktörler üzerinde durulacaktır. Üçüncü bölümde şehirlerde teröristlere eylem fırsatı sağlayan durumsal faktörler, son bölümde ise bu durumsal faktörler bağlamında terörist eylemlere karşı alınacak caydırıcı temelli önleyici tedbirler ele alınacaktır.

1. DİNAMİK BİR SİSTEM OLARAK ŞEHİRLER

Şehirler; tarih boyunca coğrafi konumları, zenginlik, güç yoğunluğu veya sembolik değerleri bakımından önemli roller oynamış ve tarihin çoğu zamanında stratejik hedefler olarak kabul edilmiştir. Şehirler; iç içe geçmiş kompleks sistemlerden mütevellit, kendine özgü özelliklere haiz, fiziksel alan, toplum ve altyapı sistemlerinden oluşan canlı ve dinamik bir yapıdır.

Günümüz şehirlerinde üç önemli husus göze çarpmaktadır. Bu hususlardan ilki insan nüfusu, ikincisi insan eliyle yapılmış fiziksel yapılar olup sonuncusu ise sosyal yaşamın ve hizmetlerin devamında önemli yeri olan yine insan eliyle yapılmış altyapı sistemleridir. Şehirlerde etkili olan bu hususlar şehir üçlemesi (*Urban Triad*) olarak da ifade edilmektedir (JP 3-06, 2013, s. I-2). Bu üç husus sayesinde şehirler günlük yaşam içerisinde iç içe geçmiş ve sürekli bir etkileşim hâlinde olan dinamik bir yapı oluşturmaktadır.

İnsan ihtiyaçları ve karşılıklı sosyal etkileşimler sonucu oluşan şehirler; ekolojik bir ortam olarak beşerî ihtiyaçların karşılanması çerçevesinde dağıtım, ulaşım, teknolojik atılım, güvenlik, din, sosyal ve ticari etkileşimleri ihdas eden güç yapılarıdır (Spencer, 2019). Spiller; şehirlerin insan eliyle şekillendirilen bir yapı olarak sadece insanların yaşadığı bir yer olmadığını, kendilerine ait mimarisi, sistematığı, altyapısı, kültürü ve ruhu olduğunu da belirtmektedir. Tüm bu niteliklerle de şehirleri canlı bir sistem olarak ifade etmektedir (1999). Şehirler ihtiva ettikleri birbirinden farklı fiziki yapıları; değişik özellik ve çeşitlilikte altyapı sistemleri ile yoğunluk, gelişmişlik, dinsel, etnik ve kültürel tarzda farklı niteliklere şamil toplum yapısıyla eşsiz özelliklere ve farklı etkilere sahip ortamlar olarak değerlendirilmelidir.

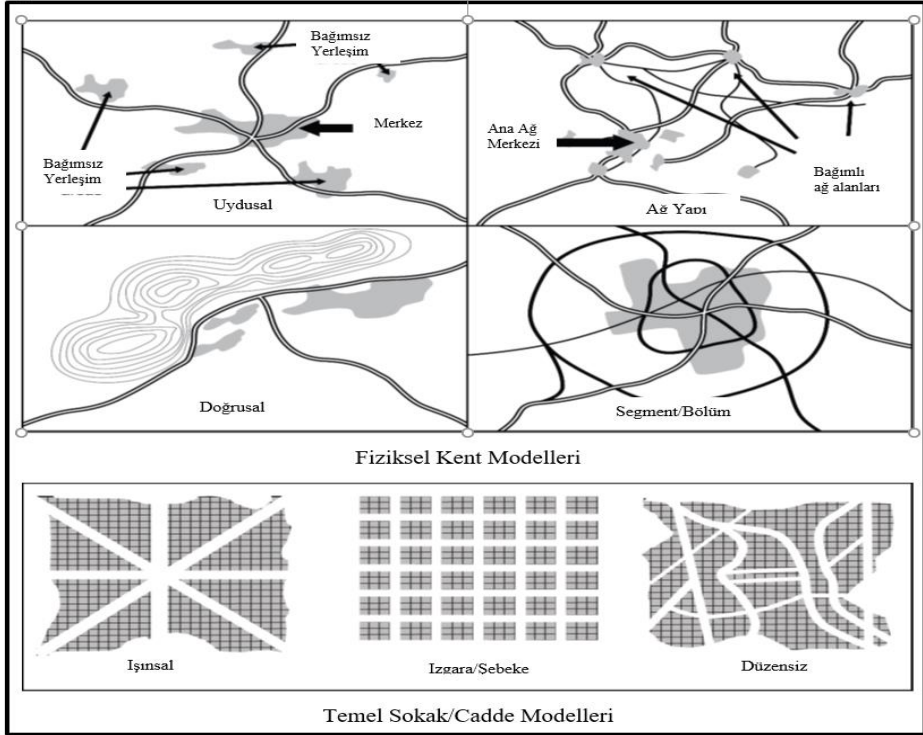
Şehirler; insan yaşamını sürdürmek için inşa edilmiş olup şekli, yapısı, tasarımı ve işlevleri o toplumun anlayışı çerçevesinde şekillenmektedir. Ayrıca

şehirler kamu, ticari, sanayi, endüstri ve konut alanları gibi farklı işlevlere sahip bölgeler ihtiva ettiği gibi dış mahalleler, gecekondu, kasabalar ve köylerle fiziksel bağlantısı bulunmaktadır. Şehirler; normal hayatın akışı yanında düzensizlikler, arızalar, aksaklıklar, toplumsal gerginlikler, kazalar, afetler ve çeşitli suçların da meydana geldiği bir dinamizme sahiptir. Bu dinamizmi sağlayan etkenler her şehirde değişiklik gösterdiği gibi bir şehrin diğer bölgeleri arasında da farklı yansımaları olabilmektedir. Bu bakımdan her şehrin inceleme ve değerlendirilmesinde ihtiva ettiği kendine özgü değişkenler, faktörler ve dinamikler ayrı ayrı analiz edilmelidir (JP 3-06, 2013, ss. I-1-3).

Şehirler, fiziksel yapıları bakımından çeşitli farklılıklara sahiptir. Bu farklı yapılar içerisinde dört model ele alınmakta olup bu modellerden ilki şehrin iç kesimindeki mahallelerle çevrili geleneksel bir şehir merkezi ve onun çevresindeki bağımsız yerleşimleri ihtiva eden uydu modelidir. Ağ modelinde ise merkez yerleşim ve çevresinde ona bağımlı mahallelerden oluşmaktadır. Doğrusal model ise merkezî olmayan ve ana yol hattı üzerinde birbirlerine eşit uzaklıkta yer alan yerleşim yerlerinden oluşmaktadır. Segment ise ana merkezden dış çepere doğru bölümlere ayrılmış farklı sektörlerle sahip bir şehir modelidir. Bu modellerin oluşmasında her şehrin ihtiva ettiği coğrafya, ticaret, din, iklim ve konum farklılıkları gibi faktörlerin etkili olduğu belirtilmektedir. Ayrıca bu modeller yanında şehirlerde ınsal, ızgara/şebeke ve düzensiz olacak şekilde farklı sokak ve cadde yapıları da mevcuttur (MCTB 12-10B, 2022, s. 1-9,10). Şehirlerin sahip olduğu fiziksel yerleşim, sokak ve cadde modelleri Şekil-1’de gösterilmiştir. Bu fiziki yerleşim modelleri veya farklı sokak ve cadde yapıları her şehri kendine özgü, eşsiz bir sistem olarak ortaya çıkardığı gibi şehirlerin kendi içinde dahi farklı farklı özelliklere ve dinamiklere sahip bölgelerin ve alanların oluşmasına etki etmektedir.

Yirminci yüzyılda dünya nüfusunda oldukça hızlı bir büyüme gözlemlenmekte olup aynı oranda artan nüfusun şehirlere kaydığı ve aynı hızla şehirlerde büyük bir nüfus patlamasının yaşandığı görülmektedir. Nüfusun artışı ile ilgili BM kayıtlarında dünya nüfusunda son yüzyıl içerisinde üç kat bir büyümenin gerçekleştiği ifade edilerek bu büyümenin daha da devam ederek şu anda sekiz milyara ulaşan nüfusun 2060’larda on milyarı geçeceği belirtilmektedir (United Nations, 2022). İçinde bulunduğumuz yüzyılda diğer bir etken faktör insan yaşamının kırsaldan şehirlere kaymasıdır. Küresel nüfus hızla artarken şehirlerin nüfusu da benzer şekilde mütemadiyen artmaktadır. Dünya üzerinde yaşayan nüfusun sadece %3’ü şehirlerde yaşarken yüz yıl içerisinde bu oran %47’lere ulaşmış ve günümüzde de %50’leri aşmış olup

2050 yılından itibaren ise küresel nüfusun %68'inin şehirlerde yaşayacağı belirtilmektedir (Demographia World Urban Areas, 2018). Şehirlerde yaşanan bu tahavvül süreci teknolojik, sosyolojik, hukuksal ve yönetsel birtakım faktörler etkisiyle pek çok sorunlara yol açtığı gibi tehditlerin de artarak güvenlik ve emniyet açısından da sorunlar oluşturacağı görülmektedir.

Şekil-1. Fiziksel Yerleşim, Sokak ve Cadde Modelleri (MCTB 12-10B s.1-10,11'den uyarlanmıştır)

Dinamik bir sistem olarak şehirler kamu düzeni ve güvenliği konularında hızlı nüfus artışına tam bir karşılık veremezse suç örgütlerinden terör örgütlerine kadar pek çok yapıyı istismar edecekleri ve pek çok yapıdan yararlanacakları fırsatlar sunabilecektir. Bu duruma Konaev ve Spencer tarafından dikkat çekilerek dünya üzerinde Kahire, Lahore, Dakka ve Kinşasa gibi kentsel yoksulluk ve yoksunluk, yüksek nüfus yoğunluğu, azalan kaynaklar, zayıf yönetim, siyasi ve sosyal huzursuzluk, sebeplerinin şehirleri suça dayalı şiddet ve terörizme karşı savunmasız bıraktığı ifade edilmektedir (Konaev ve Spencer, 2018).

2. TERÖR ÖRGÜTLERİNİN ŞEHİRLERE YÖNELMESİ

Çok eski tarihlerden itibaren şehirler teröristler tarafından çeşitli şekillerde kullanılmıştır. İlk çağlarda Sicariiler'in kalabalık alanlarda suikast eylemleri gerçekleştirmek için şehirleri kullandığı gibi 11. yüzyıl'da Haşhaşiler de şehir merkezlerinde suikast tarzında terör eylemleri gerçekleştirmişlerdir. 19. yüzyıla kadar eylemler daha basit silahlarla ve suikast tarzında gerçekleştirilirken silah ve patlayıcılarda yaşanan gelişim teröristleri daha yıkıcı ve şiddetli eylemlere yöneltmiştir. Modern terörizme geçiş sürecinde Rusya'da şehirlerin daha yoğun eylemlere maruz kaldığı görülmektedir. Yirminci yüzyıla başlayan ulusal kurtuluş hareketlerinde ve Soğuk Savaş yıllarında şehirlerde gerçekleştirilen eylemler artarak devam etmiştir. Özellikle 11 Eylül saldırıları ve sonrası süreçte pek çok ülke başkentleri ve büyük şehirlerinde etki yoğunluğu yüksek terör saldırıları gerçekleştirilmiştir. Bu minvalde terör örgütleri tarafından şehir merkezlerinde gerçekleştirilen eylemlerin ulaştığı şiddet ve insanlar üzerinde yarattığı dehşet durumu oldukça üst seviyelere ulaşmıştır (Kurum, 2023, ss. 105-112).

ABD tarafından yayınlanan “*Terörizme İlişkin Ülke Raporları*”nda teröristler için güvenli barınaklar şu şekilde ifade edilmektedir: Örgütlerin organize olduğu, planlama, temin, eğitim gibi faaliyetleri gerçekleştirebildiği, mali kaynak bulma, iletişim ve haberleşme imkânı sağlayan yerler olarak belirtildiği gibi devlet otoritesinin tam bir yönetim ve kontrol mekanizmasının kurulamadığı fiziki alanlardır (U.S. Department of State, 2013, s. 236).

Jackson (2007) 11 Eylül sonrası bilgi teknolojileri ile internet ortamının hızlı bir şekilde yaygınlaşması ve kapsadığı alanın artması neticesinde fiziki manadaki güvenli bölgeler kavramına sanal güvenli alanların da dâhil olduğunu ifade etmektedir. Bu sayede teröristlerin her türlü faaliyetlerini kısa sürede, çok daha hızlı ve daha geniş alanlara erişim sağlayabilecek fırsatları elde ettiklerini belirtmektedir (ss. 26-27). Bu bağlamda günümüz şehirleri teröristlere gerek fiziki anlamda gerekse de dijital ve sanal anlamda fırsatlar sunan güvenli ortamlar oluşturmaktadır.

Şehirler fiziksel yapılar yanında kültürel ve toplumsal açıdan da karmaşıklıklar ihtiva etmektedir. Peyzaj karmaşıklığı içinde istikrarlı bir şekilde büyümekte olan şehirler su kıtlığı, kirlilik, ulaşım yoğunluğu, ihtiyaçların karşılanamaması, gelir dağılımının bozulması ve maliyetlerin artması gibi olumsuzluklar barındırmaktadır (JP 3-06, 2013, s. I-4). Şehirlerde dar alanlarda yoğun insan nüfusu ile kötüleşen tüm koşullar insanları hoşnutsuzluğa ve

birtakım arayışlara yöneltmekte, insanları suç örgütleri, silahlı gruplar ve terör örgütleri için kolay elde edilebilir, kullanılabilir hâle getirmektedir.

Joes (2007) şehirlerin kontrolsüz ve düzensiz gelişimi hasebiyle yönetilmesi zor yerler hâline geldiğine vurgu yaparak çeşitli nedenlerle kırsal alanlarda barınamayan, saklanma ve mücadele etme imkânı bulamayan terör örgütlerinin, ayrılıkçıların ve diğer suç unsurlarının şehirlere yönelme eğilimi gösterdiğini belirtmektedir (s. 2). Bu sebeple de günümüz şehirleri yarattığı bu güvenlik problemleri ve tehditleri açısından titizlikle ele alınması gereken yerlere dönüşmüştür. Dünya nüfusunun büyük bir kısmının yoğun şehirlere ve bunların yakın çevresine sıkışması ile gelecek dönemde şehirlerin daha büyük güvenlik problemlerine gebe kalması muhtemeldir. Terör örgütleri açısından da şehirlerin ihtiva ettiği bu karmaşıklık her türlü faaliyetleri için çekici etkiye sahip imkânlar ve kolaylıklar sunmaktadır. Şehirlerde kalabalık nüfusun dar alanlara sıkışması, fiziksel yoğunluk ve çarpıklık ile gecekondulaşma her türden suç faaliyetleri yanında teröristler için de güvenli bölgeler oluşturmaktadır. Bu bölgelerden istifade eden teröristler şehirlerde birçok durumsal fırsatlar bulabilmekte ve şehirler teröristler için destek üsleri, faaliyet alanları ve güvenli sığınaklar hâline gelmektedir.

Yaşanılan hızlı ve kontrolsüz kentleşme şehirleri çok daha karmaşık ve kırılgan bir hâle getirmektedir. Bu hâliyle şehirler teröristler için her türlü faaliyetlerini yürütürken yararlanabilecekleri istismar alanları sağlamaktadır. Özellikle şehirlerdeki etnik, kültürel, dinsel veya toplumsal farklılık ve rekabet, her türlü çevresel problemler, yönetsel düzensizlikler ile insanlardaki haksızlık ve mağduriyet olgusu yaygınlaşmaktadır. Bu ortamda da suç türlerinde ve rakamlarında artış, kaos, silahlanma, insanlarda radikalleşme ve marjinalleşme, uluslararası suç örgütlerin faaliyetlerinin artması gibi teröristler için fırsat yapıları ortaya çıkmaktadır. Bu fırsatlardan istifade eden teröristler gizlenme, iletişim, etkileşim, temin, tedarik, kaynak bulma gibi her türlü faaliyetini kolaylıkla gerçekleştirebilmektedir (James ve Liotta, 2006, ss. 256-262).

Teröristlerin şehirlere yönelmesindeki diğer bir etken, eylem gerçekleştirmek için çok daha fazla hedef bulabilmeleridir. Özellikle şehirlerdeki hedefler niteliklerinden dolayı teröristlere seslerini daha fazla duyurma ve geniş bir propaganda imkânı sağlamaktadır. Teröristler halkı hem devletten uzaklaştırmak hem de baskı ile kendi taraflarına çekmek için gerçekleştirdikleri eylemlerle devleti zayıf duruma düşürerek devlet otoritesinin

yerine kendilerini alternatif olarak gösterme gayretindedirler (Karadağ ve Türkeş, 2018, ss. 153-154). Bu gaye ile şehirlerde kamu kurum ve kuruluşlarına, çalışanlarına, binalarına, araçlarına, faaliyetlerine ve yabancı devlet tesisleri ile vatandaşlarına yönelik eylemlerle devletin güçsüz, zayıf ve yetersiz olduğu algısı yaratılmaya çalışılmaktadır (Lowe, 2003, ss. 380-381). Rusya'daki 19.yüzyıl terör olaylarının şehirlerde gerçekleştiği ve bu dönemde gerçekleştirilen eylemlerle halk nazarında Rus devlet otoritesinin zayıf gösterilerek halkın devrime destek olmasının hedeflendiği belirtilmektedir (Raymond, 2003, s. 77).

Kilcullen, terörün uluslararası boyutuna vurgu yaparak küresel bilgi altyapıları ve internetin yaygınlaşması sayesinde terör faaliyetlerinin şehirlerde daha fazla yürütüleceğini ifade etmektedir (2013, ss. 35-40). Teknolojik gelişmeler sayesinde teröristler şehirlerde ihtiyaç duyduğu ulaşım, temin, iletişim, haberleşme, etkileşim ve istihbarat elde etme fırsatlarından daha kolay yararlanabilmektedir. Şehirlerin kozmopolit yapıları sayesinde teröristler çok daha kolay hareket edebilmekte, dikkat çekmeden faaliyetlerini yürütebilmekte ve yoğun insan nüfusu arasında kolaylıkla gizlenebilmektedir (Karadağ ve Türkeş, 2018, ss. 153-154).

Teknolojik gelişim teröristlerin her türlü haberleşme, iletişim, koordine, propaganda, yönlendirme, halkı belli bir düşünceye sevk etme, karşı istihbarat faaliyetleri gerçekleştirmesine imkân sağlamaktadır. Kaldor ve Sassen (2020), günümüz şehirlerini teröristler açısından şehir cangılı (İngilizce Jungle; yoğun orman) olarak ifade ederek teröristlerin şehirlere yöneldiklerine vurgu yapmaktadırlar (ss. 9-22). Teröristler teknolojik araçlar sayesinde insanları yönlendirme, algı ve psikolojik harekât gibi kolaylaştırıcı etkilerinden de istifade ederek şehir tabanlı bir ayaklanmanın örgütlenmesine ve seferber edilmesine yönelebileceklerdir. Önceleri güvenli alan olarak kırsal alanları tercih eden terör örgütleri yoğun kentleşme ile şehirleri kendileri için güvenli alan hâline getirebilecekleri gibi asimetrik stratejiler, gerilla taktikleri ve düzensiz savaş yaklaşımlarıyla şehirleri şiddet ve çatışma alanları hâline dönüştürebilecekleri öngörülmektedir. Yeşiltaş, Özdemir ve Kuru'nun 1984-2022 yılları arasında PKK terör örgütünün faaliyetleri ile ilgili çalışmalarında örgütün 2015 yılına kadar faaliyetlerinin %80'inin kırsal alanlarda gerçekleştirirken 2015'ten sonra faaliyetlerinin şehirlere kaydığını ve şehirlerde gerçekleştirilen saldırı ve eylem rakamlarında keskin bir artışın meydana geldiğini ifade etmektedir (Yeşiltaş, Özdemir ve Kuru, 2022). Nitekim 2015-2016 arasında PKK terör örgütünün Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki bazı

yerleşim yerlerini çatışma alanları hâline dönüştürmeye çalıştığına şahit olunmuştur.

Tüm bu anlatılanlar çerçevesinde teröristlerin şehirlere yönelmesinde etkili olan çekici etkenler şu şekilde sıralanabilir (Wilkinson, 1977, ss. 61-64; Laquer, 1999, ss. 44-45; Raymond, 2003, s. 78; O'Neill, 2005, ss. 75-76; James & Liotta, 2006, ss. 256-262; Jackson, 2007, ss.26-27; Kilcullen, 2013, ss. 32-35; Kurum, 2023, ss. 133-134):

- Şehirler, teröristlere gizlenme ve hareket kolaylığı sağlamaktadır.
- Şehirler, her türden etkiyi yaratabilecek ve farklı türlerde terör eylemlerine maruz kalabilecek çok sayıda hedef ihtiva etmektedir.
- Şehirlerdeki karmaşıklık ve yoğunluk, tahrip gücü yüksek eylem gerçekleştirme imkânı sağlamaktadır.
- Farklı eylem türleri gerçekleştirme imkânı sağlamaktadır.
- Düzensiz şehirleşme neticesinde suç türlerinde yaşanan artış; teröristlerin diğer suç örgütleri ve terörist gruplarla etkileşim, iş birliği ve koordineli hareket etmelerini sağlamaktadır.
- Mali kaynak bulma ve bu kaynakları hızlı bir şekilde aktarma imkânı sunmaktadır.
- Ulaşım imkânlarının çeşitlenmesi ile bir yerden bir yere kolaylıkla gitme ve ihtiyaç malzemelerinin tedarikinde kolaylık ve hız imkânı sağlamaktadır.
- Halkın yaşadığı sorunları suiistimal etme, onları etkileme, kendine destekçi ve eleman temin etmede iletişim ve sosyal ağlar vasıtasıyla erişim ve propaganda kolaylığı sağlamaktadır.
- Şehirlerin büyümesi, karmaşılaşması ve daha kozmopolit yerler hâline gelmesi ile teröristler insanlar arasında yaşanan her türlü farklılıkları istismar etme, bunları soruna dönüştürerek yönetime ve idareye karşı marjinalleştirme fırsatı sunmaktadır.
- Şehirler ihtiva ettiği her türlü hızlı iletişim ve etkileşim kaynakları sayesinde terör eylemlerinin daha geniş alanlara yayılmasına ve daha etkili propaganda yapılmasına fırsat sağlamaktadır.
- İnternet ve teknolojinin sağladığı kolaylıklar, teröristlere her türlü faaliyeti kısa sürede, çok daha hızlı ve daha geniş alanları da kapsayacak şekilde koordine etme, planlama ve icra etme fırsatı sağlamaktadır.

Şehirlerin sağladığı bu çekici etkiye sahip hususların yanında teröristlerin kırsal alanlardan şehirlere yönelmesinde etkili olan bazı itici hususlar da bulunmaktadır. Bu itici hususlardan ilki teknolojik gelişimin etkisi ile güvenlik güçlerinin uzaktan izleme, takip, tespit sistemleri ve hassas nokta vuruş imkânlarının gelişmesidir. Güvenlik güçlerinin bu imkân kabiliyetleri arttığı sürece kırsal alanlarda faaliyet yürütmek teröristler için daha da zor hâle gelmektedir. Bunun yanında teröristlere karşı ortaya koyulan etkili mücadeleler kapsamında S/İHA sistemlerinin kullanımının yaygınlaşması teröristleri kırsal alanda hareket edemez hâle getirmiştir (Düz ve Üzen, 2023 s. 49).

Ayrıca güvenlik güçlerinin silah ve askerî tekniklerde teröristlere oranla çok üstün seviyelere gelmesi de teröristlerin kırsal alandaki faaliyetlerini olumsuz etkileyen hususlardan biridir. Güvenlik güçleri ile teröristler arasındaki güç dengesi teröristler aleyhine bozuldukça teröristler şehirleri güvenlik güçlerinin üstünlüklerine karşı dengeleyici bir araç olarak kullanma eğilimi göstermektedir (Winton, 2019, ss. 5-10). Niksch (2017), Marighella'nın şehirleri hem teröristler hem de güvenlik güçleri için güçlü ve zayıf yanları ihtiva eden ağırlık merkezleri olarak gördüğünü ve bu sebeple de şehirlere odaklandığını belirtmektedir. Ayrıca şehirlerin güvenlik güçleri açısından istihbarat temini, personel sevki, operasyon icrası ve çeşitli silahların kullanılması gibi birtakım zorluklar ve kırılganlıklar ihtiva ettiğini vurgulamaktadır (s. 41). Bu zorluk ve kırılganlıklar teröristler tarafından güvenlik güçlerine karşı kolayca istismar edilebilecek fırsatlar sağlamakta ve şehirler teröristlerce daha fazla tercih edilir yerlere evrilmektedir.

Güvenlik güçlerinin kırsal alanlarda daha rahat kullandığı pek çok silah ve ekipmanı şehirlerde kullanamaması teröristleri şehirlere yönlendirmektedir. Şehirler teröristlere gayrinizami teknikler ile daha basit ve maliyeti az silahlarla eylem gerçekleştirme fırsatı sağlamaktadır. Teröristler sahip oldukları bu basit silahlar ve şehirlerin sahip olduğu karmaşık özellikler ile güvenlik güçlerinin birçok avantajını dengeleme olanağı bulabilmektedir. Ayrıca şehirlerdeki insan nüfusu teröristler için gizlenme imkânı sağladığı gibi güvenlik güçlerine karşı kalkan olarak da istismar etme fırsatı vermektedir. Bu sebeple de teröristlerin sayı ve teknolojik olarak güçlü güvenlik güçlerine karşı mücadele alanı olarak açık alandan ziyade şehirleri tercih ettikleri görülmektedir.

Diğer bir itici etken ise kırsaldaki nüfusun şehirlere kaymasıdır. Mao'nun gerilla stratejisi ile ilgili metaforunda; gerilla, sudaki balığa benzetilerek balığın yaşamasında su ne kadar gerekli ise gerillanın da hayatını idame

ettirebilmesinde ve mücadelesini sürdürebilmesinde halkın desteğine ihtiyacı vardır (Kiras, 2009, s. 192). Nüfusun kırsaldan şehirlere kayması teröristleri halktan uzaklaştırdığı gibi faaliyetlerinde de etkinliğin azalmasına yol açmaktadır. Bu cihetle halkın desteğine gereksinim duyan teröristler açısından şehirler insanlarla daha fazla etkileşim ve etkileme imkânı sağlaması açısından çeşitli kolaylıklar ihtiva etmekte ve durumsal fırsatlar sunmaktadır. O'Neill (2005) da nüfusun kırsaldan şehirlere yönelmesi sonucu insanların devletin kontrolüne geçerek kırsal alanda kalan teröristin etkinliğinin azalacağını ifade etmektedir (s. 78).

Kırsal alanda teröristlere karşı icra edilen etkili mücadele teröristleri şehirlere yönelmek zorunda bırakmaktadır. Bu minvalde günümüzde teröristlerin şehirlere yönelmesi, faaliyetlerini şehirlere kaydırması ve eylemler gerçekleştirmesi bir tesadüf olmayıp teröristler açısından mücadeleyi devam ettirme, sesini duyurma ve var olma çabası olarak değerlendirilmektedir. Bu cihetle de faaliyetlerini şehirlere yönlendiren ve şehirlerde eylem arayışında olan teröristlere karşı caydırıcı temelli önleyici tedbirler alınmalıdır. Özellikle de teröristlerin her türlü faaliyetlerinde yararlandıkları durumsal faktörleri engelleyici, ortadan kaldıracı, zorlaştıracı ve eylem gerçekleştirmelerinin önüne geçecek caydırıcı tedbirlere öncelik verilmesi gerekmektedir.

3. TERÖRİSTLER TARAFINDAN İSTİSMAR EDİLEN DURUMSAL FAKTÖRLER

Diğer pek çok suç türünde uygulanmış olan rasyonel tercihler teorisi terörist eylemlerinde de uygulanabilir geçerliliğe sahip olup teröristlerin her türlü eylemlerinde rasyonel hareket ettikleri ve fayda maliyet analizi ile az riskli ve daha kazançlı eylemlere yöneldikleri ifade edilmektedir. Caydırıcı temelli yöntemler de rasyonel tercihler teorisine dayanmakta olup kâr ve zarar prensibine bağlı olarak bireyin her zaman kendisi için en faydalı olanı seçme en zararlı olandan ise vazgeçme eğiliminde olduğu varsayımını ön almaktadır (Dugan, Lafree ve Piquero, 2005, ss. 132-134). Teröristlerin de rasyonel hareket etme uğraşında olduğu kabul edilirse teröristle mücadelede caydırıcı temelli tedbirlerin alınmasının terör eylemlerinin engellenmesinde faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Çünkü teröristler de tüm faaliyetlerinde faydalarını maksime edecek, zararları minimize edecek tercihlere yönelmektedirler. Bu cihetle caydırıcı nitelikte alınacak önleyici tedbirler bir eylemi teröristler için daha riskli, daha maliyetli ve kazancı az bir eyleme dönüştürerek teröristi eylem kararından vazgeçirebilecektir. Arce ve Sandler de teröristlerin eylemlerine

karşı potansiyel hedefleri güçlendirecek ve koruyacak savunma niteliğindeki caydırıcı tedbirlerle eylemin teröristler için daha riskli ve maliyetli hâle getirilebileceğini belirtmektedirler (2005, s. 184).

Suçlarla mücadelede çevresel fırsat yapılarını temel alan modellerde suçlular ve suçluluğa iten sebepler yerine suç eylemine imkân sağlayan ortamlarla ilgilenilmektedir (Herbert ve Hyde, 1985, s. 259). Şehirlerde alınacak önleyici tedbirler terörün nedenlerinden veya insanların neden teröre yöneldiklerinden ziyade zaman ve yer açısından eylemlerin önlenmesine yöneliktir. Bu minvalde terör eylemlerinin gerçekleştirilmesinde etkili olan durumsal faktörlerin tahayyül edilerek, bu faktörler üzerinde birtakım değişiklikleri ortaya koyacak ve fırsatları azaltacak sistematik bir yaklaşım ele alınmalıdır.

Durumsal suç önleme teorisinde suç oluşumunun önlenbilmesinde eylemin icrasını kolaylaştıran veya eylemi gerçekleştirmek için motivasyon sağlayan durumsal faktörlerin azaltılması amaçlanmaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için de koruyucu tedbirlerin alınması, fiziki düzenlemelerin yapılması ve ortamsal değişikliklerin gerçekleştirilerek eyleme zemin hazırlayan ve kolaylaştıran etkenlerin azaltılabileceği ifade edilmektedir (Freilich ve Newman 2009, s. 1). Eylemin önlenmesinde ve engellenmesinde fiziksel tedbirlerin kullanılarak eylemin daha riskli hâle getirilmesi ve eylemden elde edilecek kazancın azaltılması hedeflenmektedir (Clarke ve Newman 2006, ss. 188-189). Bu minvalde eylemlerin gerçekleştirilmesinde faydalanılan fırsatların azaltılması veya ortadan kaldırılması için caydırıcı nitelikte birtakım düzenlemelerin ve önleyici tedbirlerin alınmasına yönelik hazırlık, planlama ve uygulamalar gerçekleştirilmelidir.

Clarke ve Newman teröristlerin yararlandığı durumsal fırsat yapılarını; hedef, silah, araç ve kolaylaştırıcı etkenler olarak ifade etmektedirler (2006, s. 9). Bu ifade edilen durumsal yapılar ayrı ayrı ele alınarak bu faktörlerin teröristler için fırsat oluşturmalarını engelleyecek caydırıcı tedbirlere yönlendirilmelidir. Bu fırsat yapıları teröristlere zayıf ve hassas hedeflerin tespitinde, eylemin en az riskle gerçekleştireceği silah, araç ve yöntemlerin temini ve kullanılması ile en uygun zamanın belirlenmesinde yardımcı olmaktadır. Özellikle günümüz şehirleri ele alındığında teröristlerin eylem gerçekleştirebilecek çok sayıda hedef bulunmaktadır. Ancak bu hedef alternatifleri içinde teröristler için en öncelikli olan veya eylem gerçekleştirilme ihtimali daha yüksek olan hedefler hangileridir? Ve bu hedefleri cazip kılan özellikler nelerdir? Bu soruların cevaplanarak eylem ihtimali yüksek olan

hedeflere yönelik gerekli önleyici ve caydırıcı tedbirlerin alınmasında bu fırsat yapıları kolluk güçlerine fayda sağlayacaktır.

Kolluk güçleri açısından öncelikle eylem gerçekleştirilmesi muhtemel hedefler tespit edilmelidir. Terör eylemleri açısından hedeflerin ihtiva ettiği fırsatlar şu şekilde ifade edilmektedir: Hedeflerin kolay görülebilir ve ulaşılabilir olması, kritiklik arz etmesi, teröristler için sembolik bir anlamı olması, teröristlerin destekleyicileri ve tabanı için meşru ve kabul edilebilir nitelikte olması, tahribi kolay olması, kalabalığın yoğunluğu ile fazla zayiata sebep olması, kolay ulaşım ve uzaklaşma imkânı sağlaması ve teröristler için basit bir nitelikte olmasıdır. Teröristlerin hedef seçiminde yararlandıkları bu fırsat yapıları, terör eylemlerinin engellenmesi ve önlenmesi için bir yaklaşım ortaya koyarken daha önceden gerçekleştirilen eylemlerin değerlendirilmesinde ve gerçekleşmesi muhtemel eylem ve hedeflere yönelik tedbirlerin belirlenebilmesinde yardımcı bir araçtır (Clarke ve Newman, 2006, ss. 93-96).

Korumasız, savunmasız ve saldırı durumunda yüksek zayiata sebep olacak zayıf hedefleri belirtmek için kullanılan *yumuşak hedefler* (Soft Target) (Zeman, 2020, s. 109) açısından özellikle şehirler teröristlere pek çok alternatif sunmaktadır. Rachel Boba da ihtiva ettiği pek çok fırsatlar cihetiyle şehirlerin kırsal alanlara göre terör saldırılarına maruz kalmasının daha olası olduğunu ifade etmektedir (Boba, 2009, ss. 71-72). Özellikle günümüzde gelişim gösteren şehirler teröristler için birçok fırsat sağlayan çok sayıda hedefi ihtiva eder hâle gelmiştir. Bu bakımdan şehirler teröristler için çok daha fazla eylem ve saldırı imkânı oluşturmaktadır. Kolluğun kendi sorumluluk alanında gerçekleştireceği hedef analizi neticesinde muhtemel eylem gerçekleştirilecek hedeflerin tespiti, bu hedeflerin önceliklendirilmesi, zayıflıklarının belirlenerek bu zayıflıkların giderilmesine ve hedefin korunmasına yönelik tedbirlerin alınması başarılı bir mücadele için önemlidir.

Devlet, hükümet binaları, kamu kurumları, hastaneler, okullar, eğlence, dinlenme ve ticari yerler, parklar ile AVM'ler şehir merkezlerinde kolayca görülebilen, ulaşılabilen, insanların yoğun olarak bulunduğu hedeflerdir. Ayrıca bu yerler devlet ve toplum yaşantısı açısından kritikliğe sahip, sembolik yapıda, kolayca saldırılabilir ve zarar verilebilir nitelikleri ile teröristlere durumsal fırsatlar sunan en muhtemel hedefler olarak göze çarpmaktadır. Kolluk güçlerinin sorumluluk sahasında gerçekleştirecekleri analiz neticesinde bu tür hedef oluşturan yerlerin ve zayıflıklarının tespiti ve önceliklendirilmesi yapılmalıdır. Ardından da buraların teröristler için kolay bir hedef olmasının

önüne geçecek koruyucu ve güçlendirici tarzda caydırıcı tedbirlerin alınması üzerinde durulmalıdır.

Terörist eylemin türüne ve gerçekleştirecekleri hedefin bulunduğu şart ve zamana göre kullandığı silahlar da değişiklik göstermektedir. Bu bakımından terör eylemlerine karşı caydırıcı nitelikte önleyici tedbirlerin alınmasında diğer analiz edilmesi gereken durumsal fırsat faktörü silahlardır. Eylem gerçekleştirilirken kullanılacak silahlar çok fonksiyonlu, her türlü şart ve ortamda birçok kez kullanılabilir, dayanıklı, kolay taşınabilir, tespit edilmesi güç, tahrip etkisi fazla, düşük maliyetli ve temini kolay, basit, emniyetli ve güvenli kullanım özelliklerini ihtiva etmelidir (Clarke ve Newman, 2006, ss. 110-115). Kolluk tarafından yapılacak analiz ve değerlendirmelerde eylemlere maruz kalabilecek hedeflere karşı kullanılabilmesi muhtemel silahların tespiti önemli bir husustur. Bu bağlamda muhtemel eylemlerde kullanılabilecek silahların teröristlerin eline geçmesini veya kullanmasını engelleyecek tedbirler üzerinde durulması terör eylemlerinin önlenmesinde diğer önemli bir husus olarak görülmektedir.

Teröristlerin eylemlerini gerçekleştirirken yararlanacakları diğer bir durumsal faktör ise çeşitli tür ve nitelikte araç, alet, malzeme gibi fırsat ve kolaylık sağlayan enstrümanlardır. Bunlara örnek olarak iletişim amaçlı cep telefonu, telsiz, uydu, internet, kurye, radyo ve TV yayınları, ulaşım amaçlı her türlü hava, deniz ve kara vasıtası, nakit veya nakit yerine geçen her türlü varlık, kimlik yerine geçebilecek her türlü evrak ve doküman, coğrafi yer, adres, konum vb. bilgileri sağlayan her türlü uygulamalardır (Clarke ve Newman, 2006, ss. 118-120). Bu tür durumsal faktörler özellikle şehirlerde teröristler açısından oldukça önemli olup gerek teröristlerin eylem gerçekleştirmesinde gerekse de normal faaliyetlerini devam ettirmelerinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bunların teröristler için erişiminin ve kullanımının kısıtlanması teröristlerin eylemlerinin önlenmesinde fayda sağlayacaktır. Özellikle günümüzde terör örgütlerinin kullandığı araçlar bakımından paramotorların, dronelerin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Diğer taraftan teröristler tarafından kullanılan araç kavramına diğer suç örgütlerinin elemanları, zorla kaçırılan veya şantaja maruz kalan masum insanlar ile yasa dışı sınır geçişi yapan kişiler de dâhil edilebilir. Bu verilen örnekler de teröristler tarafından gerek rutin faaliyetlerinde gerekse de eylemlerinde çeşitli şekillerde kullanabilecekleri bir araç olarak değerlendirilmelidir. Bu minvalde kolluk tarafından kendi sorumluluk bölgesinde teröristler tarafından kullanılan bu

araçların detaylı bir şekilde analiz edilerek teröristlerin bu araçlara ulaşmasını veya kullanmasını kısıtlayacak ve engelleyecek tedbirlerin alınması gereklidir.

Teröristler açısından fırsat sağlayan diğer bir durumsal faktör ise teröristlerin istismar edebileceği toplum içindeki sosyal ve fiziksel düzenlemeler, kurallar, sınırlamalar, kısıtlamalar ve ayrıca teröristlere şehir içinde bilgi, lojistik, istihbarat, ekipman, ulaşım gibi her türden desteği sağlayacak müzahir grubun varlığıdır. Bu şartlar sayesinde teröristler faaliyetlerini daha kolay gerçekleştirme ve toplum içerisinde meşru bir zemin sağlama fırsatı yakalayabilmektedir (Clarke ve Newman, 2006, ss. 126-129). Bu fırsat yapıları teröristler tarafından mazeret olarak kullanılarak gerçekleştirdikleri eylemleri daha cazip ve tatmin edici bir hâle getirebilme imkânını sağlamaktadır. Bu bağlamda bu faktörler çerçevesinde alınacak tedbirlerle teröristlerin faaliyet ve eylemlerine karşı kısıtlayıcı, önleyici ve engelleyici şartların oluşturulması sağlanabilecektir.

4. TERÖR EYLEMLERİNE KARŞI ALINABİLECEK ÖNLEYİCİ TEDBİRLER

Günümüzde küresel seviyelere ulaşan terör sorunu, uzun vadeli gerek ulusal gerekse de uluslararası koordinasyonu gerekli kılan ve sadece güvenlik boyutunda kalmayıp siyasi, hukuki, toplumsal, ekonomik, pek çok alanda senkronize bir mücadeleyi gerektiren interdisipliner bir olgudur. En alttan en yukarıya tüm seviyelerde ve pek çok farklı boyutlarda mücadeleyi gerekli kılan bu sorunun teröristle mücadele boyutu daha çok güvenlik güçlerinin sorumluluğunda olan bir alanı ifade etmektedir. Bu bağlamda teröristle mücadele çerçevesinde güvenlik güçleri tarafından uygulanacak hareket tarzları sorunun nedeninden çok mücadele yönteminin nasıl olacağına yönelmelidir. Bu mücadelede iki husus öne çıkmakta olup bir taraftan teröristleri etkisiz hale getirecek operasyonel faaliyetler yürütülmesi gerekirken diğer taraftan terör eylemlerinin engellenmesine yönelik tedbirlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Teröristleri etkisiz hâle getirirken aynı zamanda eylem yapmalarını engellemek ve amaçlarını gerçekleştirmelerine engel olmak terör örgütünün eylem yapma inisiyatifini ortadan kaldıracaktır. Bu saikle de çalışmada teröristlere karşı gerçekleştirilen operasyonlardan ziyade terör eylemlerinin engellenmesine yönelik caydırıcı temelli önleyici tedbirler ele alınmıştır.

Terörle mücadelede başarıyı yakalamak adına atılması gereken sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi, hukuki her türlü adımın demokratik değerler çerçevesinde atılarak neticelerinin alınması uzunca bir zamana ihtiyaç

duymaktadır. Ancak bu uzun süreç içerisinde de teröristlerin toplum ve kamu düzenini bozucu, insanların emniyet ve güvenliğini tehdit eden her türlü eylem ve saldırının da engellenmesi gereklidir. Terörle mücadele de terörün nedenlerini ortadan kaldırmaya yönelik uzun vadeli uygulamalar yanında terör eylemlerinin engellenmesine yönelik caydırıcı önlemler alınması da önemli bir gerekliliktir. Caydırıcı yöntemler tehdidin önlenmesinde çok daha hızlı sonuçlar vermekte ve terörizmle topyekûn mücadele sürdürülürken teröristlerin eylem gerçekleştirme fırsatlarının ortadan kaldırılmasında etkili olmaktadır.

Laquer terörizmin bir özelliğinin de propaganda olduğunu ifade etmektedir. Herhangi bir silahla, patlayıcı ile icra edilecek bir eylemin sadece verilecek hasar veya kurbanların sayısı ile ilgili olmadığını toplum nazarında tedirginlik, panik ve psikolojik etki yarattığını ifade ederek terör eylemlerinin sembolikliğine vurgu yapmaktadır (2017, s. xi). Bu sembolik eylem fırsatı sunan pek çok kolaylaştırıcı faktör şehirlerde yer almakta olup terör eylemlerinin caydırılması saikiyle bu faktörlerin ele alınması oldukça önemlidir. Terör de bütün olağan suç eylemlerini içerisinde barındıran kompleks hukuk dışı bir kavramdır. Bu cihetle terör eylemlerinin caydırılarak önlenmesi noktasında kolluk tarafından suçlarla mücadele yöntemlerinin terörle mücadele ederken de kullanılması faydalı olabilecektir. Özellikle şehirlerde hayatın normal akışının devam ettiği her türlü insani, toplumsal, sosyal faaliyetlerin sürdüğü durum ve şartlarda caydırıcı temelli önleyici kolluk tedbirlerinin alınması oldukça elzem olup bu tedbirlerin tespitinde durumsal faktörlerin ve fırsat yapılarının değerlendirilmesi kolaylık sağlamaktadır.

Günümüzde gerek nüfus gerekse de fiziki yapılar açısından hızlı ve kontrolsüz bir büyüme şehirleri emniyet ve güvenlik açısından da çeşitli tehditlere karşı açık hâle getirmektedir. Şehirlerin sahip olduğu bu durumsal şartlar içerisinde meydana gelebilecek terör eylemlerine karşı kolluk güçleri tarafından alınacak caydırıcı nitelikte önleyici tedbirler şehirlerin güvenliğine katkı sağlayacaktır. Özellikle her türlü beşerî faaliyetlerin mütemadiyen devam ettiği şehirlerde teröristlere karşı salt askerî yöntemlerin kullanılması hayatın normal akışına kimi zaman ters bir görüntü ortaya çıkardığı gibi insanlarda tehdit altında oldukları algısı yaratabilecektir. Bu cihetle şehirlerde alınacak önleyici tedbirler normal beşerî yaşantının sürdürülmesine engel oluşturmayan, insanları tehdit altında olduğu düşüncesinde bırakmayan ve kolluk güçleri tarafından alınan önleyici tedbirler şeklinde olması önemlidir. Bu bağlamda da teröristlerin yararlandığı durumsal faktörlerin ve bu faktörlere bağlı olarak kullandığı fırsat yapılarının kolluk tarafından tahayyül edilerek teröristleri

caydırarak önleyici tedbirlere ağırlık verilmesinin daha başarılı bir yaklaşım olacağı değerlendirilmektedir.

Avrupa ülkelerinde de şehirlerde olası terör eylemlerine karşı çeşitli önleyici tedbirler alınmaktadır. Örneğin Hollanda terör saldırısı olasılığını azaltacak şekilde potansiyel teröristlerin izlenmesi, radikalleşmeye başlayan kişilerin süratle tespiti, risk altındaki kişilerin ve binaların ek güvenlik altına alınması, saldırıların hedefi olabilecek kişilerin ve kuruluşların koruma ve güvenlik tedbirlerinin artırılmasına gayret edilmektedir (Government. NL., 2025). İngiltere’de ise terör olaylarının önlenmesine yönelik kolluk tarafından sürekli olarak şehir içerisindeki kameralardan aktif izleme, web sitelerinden ve sanal ortamlardan aşırılıkçı veya terörizmi teşvik eden içerikler, nefret ve aşırı ideolojiler, silah vb. aletlerin alım satımı gibi hareketliliklerin takibi yapılmaktadır. Ayrıca normal dışı uzun süreli seyahatler, normal dışı banka hesaplarındaki değişimler, büyük araçların olağan dışı kiralanması, fazla miktarda kimyasal madde, gübre veya gaz tüpü tarzındaki maddelerin hareketliliği gibi benzer şüpheli etkinlik ve davranışlar da takip ve kontrol edilmektedir. Bu takip ve kontrol neticesinde herhangi bir terör eyleminin oluşumunun önlenmesi için gerekli olan caydırıcı tedbirler alınmaktadır (Counter Terrorism Policing, 2025).

19. yüzyıl modern terörün başlangıcı olarak gösterilen Rusya’da (Rapoport, 2004, s. 47) ise alınan önleyici nitelikteki tedbirlere “*Bütünleşik Güvenlik Kamera Sistemi*” örnek olarak verilmektedir. İnsanların sürekli faaliyet hâlinde bulunduğu şehrin hemen hemen her noktasına kameralar yerleştirilerek modern teknolojik vasıtalar ile beraber şehrin güvenliğinin sağlanmasına önem verildiği belirtilmektedir. Kurulan bu yaygın güvenlik kamera sistemine sürekli yeni imajların yüklenmesi ile meydana gelen değişikliklerin yapay zekâ programı vasıtasıyla kolaylıkla tespit edilebildiği aktarılmaktadır. Rusya’nın bu yapay zekâ görüntü analiz sistemi dışında diğer bir önleyici tedbiri ise Moskova’da trafik polisleri dışında kolluğun resmî üniforma kullanmadan görev yapmasıdır (Alkan ve Karamanoğlu, 2020, s. 405).

Teröristlerin beslendikleri en temel şey gerçekleştirdikleri eylemler olup şehirlerde gerçekleştirilecek terör eylemlerine karşı caydırıcı temelli önleyici tedbirlerin alınmasında kolluk güçleri tarafından öncelikle kendi sorumluluk alanlarında risk ve tehdit analizleri gerçekleştirilmelidir. Bu analizde şehirlerde teröristlere fırsat sağlayan durumsal faktörlerin tespiti yapılmalıdır. Terör eylemlerinin engellenmesine yönelik durumsal fırsat faktörlerinin teröristler için

faydalı bir araç olarak kullanımının önüne geçmek adına alınacak önleyici tedbirler Clarke ve Newman tarafından beş grup şeklinde ifade edilmektedir. Bu gruplar ise teröristlerin eylem gerçekleştirmeleri için sarf edecekleri çabanın artırılması, teröristlerin eylemleri gerçekleştirmek için alacakları risklerin artırılması, eylem neticesinde elde edilecek kazancın azaltılması veya ortadan kaldırılması, provokasyon ve propagandaya imkân tanınmaması, teröristlerin istismar edeceği mazeretlerin ortadan kaldırılmasıdır (2006, ss. 188-195). Bu kapsamda alınacak tedbirlerle gerçekleştirilmesi muhtemel eylemler teröristler için daha riskli, daha maliyetli ve daha az kazanç sağlayacak bir hale getirilmiş olacaktır.

Şehirlerde kolluk tarafından alınacak önleyici tedbirler teröristin hedefe yaklaşmasını, silaha ulaşmasını, sahip olmasını ve kullanmasını aynı şekilde araçları rahatlıkla kullanmasını engellemeye yönelik olmalı ve bu sayede o eylem terörist için zor hale geleceği gibi eylemi gerçekleştirmek için daha fazla çaba sarf etmeyi ve risk almayı göze almalıdır. Terör eylemlerine maruz kalma ihtimali olan hedeflerin fiziki özelliklerinin güçlendirilmesine önem verilmelidir. Giriş çıkış kontrollerinin artırılması, belli giriş yerlerinde yetki kontrollerinin yapılması, kart, parmak ve retina okuyucu sistemlerin yaygınlaştırılması, yetkili kişilerin yetki belgelerinin ve kimlik doğrulama prosedürlerinin sürekli kontrol ve güncellemeden geçirilmesi, X-ray cihazlarının kullanılması, hedefin ulaşımını zorlaştıracak ve hedef olma ihtimalini azaltacaktır. Teröristlerin hedeflere ulaşımını zorlaştırarak eylemleri daha riskli hâle getirmek adına muhtemel hedeflerin gidiş geliş istikametlerinde yol kontrolleri, yol kapamaları, şok uygulamalar veya emniyet kuşakları oluşturmak ve bölgedeki devriye (hem görünür olması açısından resmi hem de gizli olması açısından sivil) sayılarını artırmak örnek önleyici tedbirler olarak verilebilir (Clarke ve Newman, 2006, ss. 188-195). Kolluk kendi sorumluluk bölgesinde savunmasız hedefleri tespit ederek bu hedeflerin zayıflıklarının giderilerek korunmasına önem verecek ve önleyici tedbirlerle hedeflerin teröristler açısından ulaşılması zor, daha riskli bir hedef hâline getirilmesini sağlayacaktır.

Gelişen teknolojinin de etkisi ile önleyici kolluk uygulamalarında ileri seviye yazılımlara dayalı veri analizi, istatistik ve benzeri analitik uygulamaların yapay zekâ ile bütünleşik kullanımlarının eylemlerin önüne geçilmesinde kolluğa önemli faydalar sağlayacağı ifade edilmektedir (Alkan ve Karamanoğlu, 2020, s. 389). Bu teknolojik uygulamalar yanında akıllı şehir uygulaması, şehirlerin dizaynı ve şehir planlamasının yapılması önleyici tedbirlerin alınmasında önemli diğer bir husustur. Bu kapsamda şehir planlamacıları ve belediyelerle

koordineli çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Teknolojik araç, gereçler, otonom sistemler ve yapay zekâ uygulamaları ile akıllı şehir tasarımı sayesinde şehirlerin terör eylemlerine karşı daha emniyetli ve güvenlikli yerler haline gelebileceği değerlendirilmektedir.

Terör eylemlerinin önlenmesinde teröristlerin kullandėėı araçlara erişimin ve kullanılmasının engellenmesine yönelik kolluk tarafından gerekli önleyici tedbirler alınacaktır. Teröristlerin parasal faaliyetlerinin ve destekçilerinin takip, tespit ve engellenmesine, frekans bozucu cihazlar ile her türlü silah ve patlayıcıya duyarlı teknolojik tespit cihazların kullanılmasına ayrıca kimlik izleme-takip-uyarı özelliklerini barındıran yazılımsal sistemlerden istifade edilmesine ağırlık verilmelidir. Bunun yanında silah ve patlayıcı madde ile bunların yapımında kullanılan her türlü malzemelerin satışının sınırlı veya kontrollü bir şekilde yapılması ile patlayıcı maddelerin işlenmesi ve sevkiyatı ile ilgili sıkı düzenlemeler ele alınmalıdır. Buna ek olarak patlayıcıların raf ömürlerinin kısaltılması, sahibinden başka kimse tarafından kullanılamayan silahların yaygınlaştırılması, her türlü ağ yapılarında silah kullanımıyla ilgili bilgilerin kısıtlandırılması da alınabilecek tedbirler olarak değerlendirilebilir. Ayrıca şehirlerde istihbarat faaliyetlerine önem vermek, halktan bilgi akışını sağlamak, araç tespit ve takip cihazlarının kullanımını yaygınlaştırmak, yer tespitinde teknolojik yazılım ve donanımları kullanmak önceliklendirilmelidir. Diğer taraftan göçmenlerle sıkı ilişkiler, finansal ağların ve hareketlerin kontrolü, yabancı işçi ve öğrencilerin kontrol altında bulundurulması (Clarke ve Newman, 2006, ss. 188-195) teröristlerin her türlü vasıtayı kullanmasında hareket kabiliyetini kısıtlayacak ve bunların kullanımı konusunda daha fazla çaba harcamaları ve risk almaları gerekecektir.

SONUÇ

Dünya üzerinde şehirlere yönelimdeki artış dikkat çekmekle beraber son yüzyıl içinde şehirlerde yaşayan insan nüfusu kırsalda yaşayan insan nüfusunu geçmiştir. Lakin şehirlere olan bu yoğun ilgi en başta güvenlik olmak üzere, kamu düzeni, sağlık, evre, kültürel, toplumsal pek çok sorunların yaşanmasına sebebiyet vermektedir. Bu bağlamda terör örgütlerinin de kırsal alanlardan şehirlere kayacağı ve şehirlerin terör eylemlerine karşı daha savunmasız ve zayıf yerler hâline gelebileceği değerlendirilmektedir.

Kolluk birimleri tarafından kendi sorumluluk bölgelerinde terör eylemine maruz kalma ihtimali olan hedeflerin tespit edilmesi ve eylem risk analiziyle terör saldırısı, risk ve zayıflık seviyelerinin tespiti yapılmalıdır. Bu tespitle

beraber teröristlere fırsat sağlayan zafiyetlerin giderilerek eylemlere karşı daha dayanıklı, emniyetli ve güvenli bir hâle getirilmesine yönelik bir çalışma oluşturulmalıdır. Bu sayede terör eylemlerinin önlenmesinde caydırıcı temelli öncelikli tedbirlerin hangi önem derecesine ve hangi amaçlarla alınacağı ile ilgili detaylı bir planlama yapılacaktır. Bu bağlamda teröristlerin yararlandığı durumsal fırsat faktörlerinin kullanımına karşı alınacak tedbirlerin kolluk tarafından uygulanması terörizmle mücadele de geniş kapsamlı ve uzun vadeli stratejilerin başarılı bir şekilde sürdürülmesinde teröristlerin imkân ve kabiliyetlerini kısıtlayacaktır.

Özellikle kolluğun siyasi, mali, hukuki, ticari, askerî ve diğer tüm ulusal, uluslararası kamu kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütleriyle iş birliği içerisinde hareket etmesi alınacak önleyici tedbirlerin başarıya ulaşmasında etkili olacaktır. Bununla beraber caydırıcı temelli önleyici tedbirler alırken özellikle toplum nazarında insanları tedirgin edecek, her türlü faaliyetlerin kısıtlandığı, sınırlandığı, bölgenin tehdit altında olduğu ve her an bir terör saldırısı olacağı algısının oluşmamasına dikkat edilmelidir. Bu bakımdan alınacak tedbirlerin hiç güvenlik önlemi alınmıyormuş izlenimi oluşturmayacak seviyede görünür olması yanında gerek teknolojik gerekse de fiziki araçlarla mümkün olan en uzak mesafeden, insanların dikkatini çekmeyecek şekilde olmasına gayret edilmelidir.

Terör eylemlerine karşı alınacak önleyici tedbirler açısından dikkat edilmesi gereken diğer bir husus da terör eylemlerinin yer değiştirebilme ihtimalidir. Bu yer değişikliği terör eyleminin hem yer hem zaman hem de yöntem açısından değişikliğe gitmesi olarak değerlendirilmelidir. Suçların yer değiştirmesi ile ilgili zaman olarak değişiklik, konum açısından değişiklik, hedef değişikliği, yöntem açısından değişiklik ve işlevsellik açısından değişiklik şeklinde olduğu belirtilmektedir (Johnson, Guerette, ve Bowers, 2014, s. 5). Alınan tedbirler sonucu hedeflerin korunması, daha güvenli hale getirilmesi teröristi eylem yapmak için daha kolay, daha zayıf bir hedef arayışına yönlendirebilecektir. Bu cihetle terör eylemlerine karşı alınacak önleyici tedbirler kolluk ve diğer kamu kuruluşlarıyla koordineli bir şekilde ele alınmalıdır. Bu kapsamda tüm şehir alanında bütüncül bir çalışma ve planlamanın dinamik bir süreç içerisinde, sürekli güncellenecek tarzda işletilerek terör eylemlerinin hedef, konum, zaman, yöntem veya işlevsellik değişikliklerine karşı daha dikkatli ve hazırlıklı olunmasının başarıya katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Alkan, N. ve Karamanoğlu Y.E. (2020). Öngörüye dayalı kolluk temelinde önleyici kolluk: Rusya Federasyonu'ndan örnekler. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 9(2), 387-418. doi:10.28956/gbd.829989
- Arce, D. and T. Sandler. (2005). Counter terrorism: a game theoretic analysis. *Journal of Conflict resolution*. 49(2), 183-200.
- Boba, R. (2009). Evil done. J.D. Freilich and G.R. Newman (Ed.) *Crime Prevention Studies* 25, (ss.71–92). London: Lynne Rienner Publishers.
- Clarke, R.V. and G.R. Newman. (2006). *Outsmarting the terrorists*. Wesport: Connecticut and London: Praeger Security International.
- Counter Terrorism Policing. (2025). *What you can do*. Erişim tarihi: 22 Şubat 2025, <https://www.counterterrorism.police.uk/what-you-can-do/>
- Demographia World Urban Areas. (2022). *18th Annual edition*, Erişim tarihi: 20 Şubat 2025, <http://www.demographia.com/db-worldua.pdf>
- Dugan, L., G. Lafree, and A. Piquero. (2005). Testing a rational choice model of airline hijacking. *Criminology*, 43(4), 1031-1065.
- Düz, S. ve Üzen, M.İ. (2023). *Terörle mücadelede İHA'ların rolü ve etkileri üst düzey pkk'lı terörist liderlerin ve operatiflerin tasfiyesi*. SETA Yayınları 219, İstanbul: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş.
- Freilich, J.D. and Newman, G.R. (2009). Introduction. J.D.Freilich and G.R.Newman. (Ed.) Reducing terrorism through situational crime prevention (1-7). *Crime Prevention Studies* V. (25). London: Lynne Rienner Publish.
- Government. Nl. (2025). *Counterterrorism and national security*. Erişim tarihi: 10 Şubat 2025, <https://www.government.nl/topics/counterterrorism-and-national-security/counterterrorism>
- Herbert, D.T. and Hyde, S.W. (1985). Environmental criminology: testing some area hypotheses. *Transactions of the institute of british geographers, new series*. 10(3), 259-274.
- Jackson R. (2007). Critical reflections on counter-sanctuary discourse. M.A. Innes. (Ed.) *Denial of sanctuary: understanding terrorist safe heavens* (ss. 21-33) Santa Barbara: Praeger Security International.

- James, M. F. and Liotta, P.H. (2006). Digging deep: environment and geography as root influences for terrorism. James J.F. (Ed.) *The making of a terrorist: recruitment, training, and root causes* (ss. 254-265) Westport: Praeger Security Studies.
- JP (Joint Publication) 3-06. (2013). *Joint urban operations*. Washington Dc: Government Printing Office.
- Joes, A.J. (2007). *Urban guerrilla warfare*. The University Press of Kentucky.
- Johnson, S.D., Guerette, R.T. and Bowers, K. (2014). Crime displacement: what we know, what we don't know, and what it means for crime reduction. *Journal of experiment criminology* 10(4), 1-45. <https://doi.org/10.1007/s11292-014-9209-4>
- Kaldor, M. and Sassen, S. (2020). *Cities at war*. New York: Columbia University Press.
- Karadağ, H. ve Türkeş, K.T. (2018). DDSA'lar ve düzensiz savaş. M.Yeşiltaş ve B.Duran (Ed.) *Ortadoğu'da devlet dışı silahlı aktörler*. (ss. 143-170). İstanbul: SETA Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık.
- Kilcullen, D. (2013). *Out of the mountains: the coming age of the urban guerrilla*. New York: Oxford University Press.
- Kiras, J. (2009). Irregular warfare: terrorism and insurgency. J. Baylis, J. Wirtz, E. Cohen and C.S. Gray (Ed.) *Strategy in contemporary world: an introduction to strategic studies*, (ss. 185-207). Oxford: Oxford University Press.
- Konaev, M. and Spencer, J. (2018). *The era of urban warfare is already here*. Erişim tarihi: 16 Ocak 2025, <https://www.fpri.org/article/2018/03/the-era-of-urban-warfare-is-already-here/>
- Kurum, M. (2023). Teori ve pratikte terörist örgütlerin şehir eylem yönelimleri ve stratejileri. *Savunma ve Savaş Araştırmaları Dergisi*, 33(1), 101-144.
- Laquer, W. (1999). *The new terrorism: fanaticism and the arms of mass destruction*. Oxford: Oxford Press.
- Laquer, W. (2017). *A history of terrorism*. NewYork: Routledge.
- Lowe, C. A. (2003). Todo o nada: montoneros versus the army: urban terrorism in Argentina. W.G.Robertson ve L.A.Yates (Ed.) *Block by block: the*

challenges of urban operations, Kansas: U.S. Army Command and General Staff College Press.

MCTB 12-10B. (2022). *Urban operation*. Washington DC: Headquarters department of the army.

Niksch, C.A. (2017). *The strategic challenges of urban warfare*. (Electronic Theses and Dissertations). 1285. Erişim tarihi: 25 Aralık 2024, <https://digitalcommons.du.edu/etd/1285>

O'Neill, B. E. (1990). *Insurgency & Terrorism: inside modern revolutionary warfare*, Virginia: Brassey's Inc. Dulles.

Rapoport D.C. (2004). The four waves of modern terrorism. A.K.Cronin ve J.M.Kudes (Ed.), *Attacking terrorism: elements of a grand strategy*, (ss. 46-73). Washington DC:Georgetown University Press.

Raymond, G. (2003). The evolving strategies of political terrorism. C.W.Kegley (Ed.) *The new global terrorism: characteristics, causes, and controls*, (ss. 71-83). New Jersey: Prentice Hall.

Spencer, J. (2019). *The destructive age of urban warfare or how to kill a city and how to protect it*. Erişim tarihi:12 Ocak 2025, <https://mwi.usma.edu/destructive-age-urban-warfare-kill-city-protect/>

Spiller, J. R. (1999). *Sharp corners: urban operations at century's end*. Kansas: Us Command And General Staff College.

United Nations. (2022). *Department of economic and social affairs. population division, world population prospects 2022 summary of results, UN DESA/POP/2022/TR/NO.3*. Erişim tarihi: 22 Haziran 2024, https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/wpp2022_summary_of_results.pdf

U.S. Department of State Country Reports on Terrorism: 2013._United States. Department of State. Bureau of Counterterrorism. Erişim tarihi: 11.02.2025, <http://www.state.gov/j/ct/rls/crt/2013/index.htm>

Wilkinson, P. (1977). *Terrorism and the liberal state*. Londra: The Macmillan Press.

Winton, D.W. (2019). *Is urban combat a great equalizer?* (Published Doctoral Thesis) Johns Hopkins University, Baltimore, Maryland.

Yeşiltaş, M., Özdemir, D. M. Ve Koru, S. (2022). Türkiye terörizm olayları platformu verilerinin analizi: PKK terörünün etkileri (1984-2022). *Terörizm ve radikalleşme araştırmaları dergisi*, 1(2), 202-253. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tradddergi/issue/72257/1165680>

Zeman, T. (2020). Soft targets: definition and identification, *Academic and applied research in military and public management science*, 19 (1), 109–119. <https://doi.org/10.32565/aarms.2020.1.10>

